

2000

Arktisk havforurening

Forslag til mulige, nordiske initiativer

Indhold

Forord	5
Sammenfatning og konklusioner	6
1 BAGGRUND	7
2 MANDAT - HERUNDER AFGRÆNSNING	8
3 KORT OVERSIGT OVER MILJØTILSTANDEN I ARKTIS	9
4 OVERSIGT OVER OG BESKRIVELSE AF EKSISTERENDE INTERNATIONALE AFTALER OG KONVENTIONER	11
4.1 INTERNATIONALE HAVFORURENINGSKONVENTIONER.....	11
4.1.1 MARPOL Konventionen.....	11
4.1.2 London Konventionen	14
4.2 REGIONALE KONVENTIONER PÅ HAVMILJØOMRÅDET	16
4.2.1 Helsingfors Konventionen (1974 + 1992).....	16
4.2.2 Konventionen om beskyttelse af havmiljøet i det Nordøst-Atlantiske område (1992) - Oslo-Paris-Konventionen.....	18
4.2.3 NMR's Hav og luftgruppe	20
4.2.4 Nordsø Konferencerne	22
4.2.5 Regional Programme of Action for Protection of the Arctic Marine Environment from Land-based Activities (RPA).....	24
4.3 KONVENTIONER, AFTALER M.M. AF BETYDNING FOR BESKYTTELSE AF HAVMILJØET	26
4.3.1 Geneve Konventionen, protokoller om VOC, SO ₂ , No _x (Konventionen om langtransporteret grænseoverskridende luftforurening af 13. november 1979).....	26
4.3.2 International konvention om udfasning og regulering af Persistente organiske forbindelser (POPs).....	29
4.3.3 Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP).....	30
4.3.4 Baltic Agenda 21	32
4.3.5 Det Euro-Arktiske Barentsråd.....	34
4.3.6 VVM Konventionen (1990).....	35
5 STIKORDSKATALOG OVER IDEER TIL MULIGE FREMTIDIGE NORDISKE INDSATSOMRÅDER	36
5.1 INTERNATIONALE HAVFORURENINGSKONVENTIONER.....	36
5.1.1 MARPOL-konventionen	36
5.1.2 Londonkonventionen	36
5.2 REGIONALE KONVENTIONER PÅ HAVMILJØOMRÅDET	36
5.2.1 Helsingforskonventionen.....	36
5.2.2 OSPARKonventionen	36
5.2.3 NMR Hav- og Luftgruppe	37
5.2.4 Nordsøkonferencen	37
5.2.5 PAMEs RPA (Regional handlingsprogram for beskyttelse af det arktiske miljø fra landbaserede aktiviteter).....	37
5.3 KONVENTIONER, AFTALER M.M. AF BETYDNING FOR BESKYTTELSE AF HAVMILJØET	37
5.3.1 Geneve konventionen (LRTAP) og protokoller hertil.....	37
5.3.2 Popkonventionen (International konvention om udfasning og regulering af persistente organiske forbindelser	37
5.3.3 AMAP - Arctic Monitoring and Assessment Programme	37
5.3.4 Baltic Agenda 21	37
5.3.5 Det Euro-Arktiske Barentsråd.....	38
5.3.6 VVM Konventionen (ESPOO).....	38
Bilag A - Kort over Arktisk	39

Forord

På Nordisk Råds Samling i November 1998 blev de nordiske statsministre og ledere fra de tre selvstyreområder enige om, at anmode miljøministrene om at se nærmere på havmiljøproblemerne. Den danske statsminister tilbød at afholde et første møde herom. Mødet blev fastlagt til at finde sted den 12. maj 1999 i tilknytning til den nordiske Hav- og Luftgruppes møde.

Til brug for drøftelserne på Hav- og Luftgruppens møde har Miljøstyrelsen udarbejdet denne redegørelse, som kan indgå som baggrundsmateriale til gruppens drøftelser vedrørende de nordiske statsministres og lederne fra de tre selvstyreområders initiativ.

Det fremgår endvidere af programmet for Islands Formandskab i Nordisk Ministerråd 1999, at Island under sit formandskab vil lægge vægt på at styrke den nordiske søjle i miljøsamarbejdet i de nordlige og vestlige områder inden for Norden. I den Nordiske søjle er det aktuelt at lægge vægt på havet. Denne satsning på havet fremgår klart af Nordisk Ministerråds program for 1999 om tværfaglige anliggender. Alle sider af menneskers forhold til havet og udnyttelse af havets ressourcer bør gennemgås og der tænkes her på **forurening**, beskyttelse af økosystemer, bæredygtigt fiskeri o.s.v.

Det foreslås, at konklusionerne fra mødet vedrørende redegørelsen fremsendes via EK-M til det islandske formandskab, således at de kan indgå i det islandske formandskabs overvejelser omkring **havforureningsaspektet**.

Redegørelsen indeholder en række ideer til mulige nordiske initiativer. Det bør i den forbindelse nævnes, at fremsættelse eller gennemførelse af disse ideer ikke nødvendigvis dækker danske synspunkter. Redegørelsen skal ses som et idekatalog, der forsøger at identificere huller (gaps) vedrørende beskyttelse af havmiljøet i Arktis.

Sammenfatning og konklusioner

Redegørelsen indeholder 5 kapitler.

Der indledes med en kort beskrivelse af baggrunden for udarbejdelsen af redegørelsen og afholdelse af mødet den 12. maj 1999 i tilslutning til Hav- og Luftgruppens møde. Det fremgår, at initiativet til afholdelse af mødet blev taget af de nordiske statsministre og lederne fra de 3 selvstyreområder under Nordisk Råds session i Oslo den 9. november 1998.

Kapitel 2 beskriver mandatet, som Miljøstyrelsen i Danmark har fortolket det. Mandatet er afgrænset til havforurening og medtager ikke finansielle eller ressourcemæssige overvejelser og inddrager ikke biodiversitet samt fiskerimæssige forhold.

Kapitel 3 skitserer miljøtilstanden i Arktis og baserer sig på AMAPs vurderinger og grupper af forurenende stoffer: POP'er, tungmetaller, radioaktive stoffer samt olie og PAH'er.

Kapitel 4 beskriver eksisterende konventioner aftaler m.m., der har relation til havforurening.

Kapitel 5 opsummerer de ideer, man kan forestille sig, at de nordiske lande fremmer indenfor rammerne af de forskellige konventioner og aftaler.

Redegørelsen skal ses som et idekatalog, der ikke nødvendigvis dækker danske synspunkter. Miljøstyrelsen foreslår, at man på mødet supplerer med yderligere ideforslag til fremtidige nordiske initiativer.

Redegørelsen fokuserer på en beskrivelse af de forskellige globale og regionale konventioner og aftaler, og eventuelle nordiske initiativer i disse miljøfora.

Ideforslagene er hovedsagelig af politisk karakter og bygger på kendte principper m.m. som The Precautionary Principle, The Polluter Pay Principle, BAT/BEP, Bæredygtig udvikling m.m.

Gennemførelse af en række af de forslag til nordiske initiativer, som er opřidset i kapitel 5 vil for en stor del af forslagenes vedkommende både være ressourcekrævende og kræve politisk stillingtagen. En del af forslagene vil, hvis de støttes, kræve ændring af eksisterende internationale konventioner og aftaler eller udarbejdelse af helt nye internationale instrumenter. Miljøstyrelsen har imidlertid vurderet, at en eventuel gennemførelse og prioritering af forslagene eller forkastelse heraf bør foretages af EK-M.

Det foreslås på denne baggrund, at Hav- og Luftgruppen gennemgår og eventuelt supplerer redegørelsen med yderligere ideer til fremtidige nordiske initiativer samt at redegørelsen herefter fremsendes til EK-Ms stillingtagen.

1 Baggrund

I forbindelse med den danske statsministers besøg på Færøerne medio september 1998 orienterede lagmanden statsministeren om en rapport hvoraf det fremgik, at indholdet af kviksølv og specielt indholdet af PCB i de færøske grindehvaler er stort. Rapporten viste, at færøske børn havde et indhold af tungmetaller, der lå over gennemsnittet, hvilket blev tilskrevet hvalkødets relativt store betydning i ernæringen på Færøerne. Den tiltagende havforurening blev endvidere nævnt i den forbindelse.

Under Nordisk Råds samling i Oslo den 9. november 1998 mellem de fem statsministre og lederne fra de tre selvstyreområder fulgte lagmanden op på problemerne med den tiltagende forurening i havene. Der var bred enighed om at opfordre de nordiske miljøministre til at se nærmere på den internationale regulering af kemiske stoffer i havene. Den danske statsminister tilbød at tage initiativ til afholdelse af et første møde herom, hvilket blev hilst velkommen i den nordiske kreds.

Det blev på denne baggrund overladt til det danske Miljø- og Energiministerium at tage initiativ til, at spørgsmålet om havmiljøets forurening blev taget op i den nordiske kreds. På et arbejdsudvalgsmøde i Nordisk Ministerråds embedsmandskomite for miljø (EK-M) den 11. januar 1999 blev det vedtaget, at der i tilslutning til den nordiske Hav- og luftgruppes møde den 10.-11. maj 1999, der finder sted i Danmark, afholdes et møde, hvor problemerne med den tiltagende forurening i havene drøftes.

Det islandske formandskab for Hav- og Luftgruppen støtter forslaget om, at gruppens møde forlænges med en ekstra dag, den 12. maj 1999. Konklusionerne fra mødet forelægges for Embedsmandskomiteen for Miljø (EK-M) med forslag om, at oplægget efter EK-Ms drøftelse og vedtagelse heraf fremsendes til formandskabet for Nordisk Ministerråd (Island) til eventuel videre foranstaltning.

2 Mandat - herunder afgrænsning

Miljøstyrelsen har, på baggrund af en oversigt over og kort beskrivelse af miljøtilstanden i Arktis, evalueret eksisterende konventioner, aftaler m.m. vedrørende havforurening. På baggrund af denne evaluering har styrelsen identificeret mangler og fremkommet med forslag til den nordiske Hav- og Luftgruppe vedrørende iværksættelse af nordiske foranstaltninger for at forbedre miljøtilstanden i det arktiske havområde.

Ved Arktis område forstås i denne redegørelse AMAPs definition af Arktis - jfr. Bilag A.

Redegørelsen inddrager ikke finansielle eller ressourcemæssige forhold.

Redegørelsen inddrager ikke beskyttelse og bevaring af arter og levesteder (biodiversitet), fiskerimæssige forhold samt aftaler vedrørende bekæmpelse af olie- og kemikalieforurening af havet.

Videnskabelige undersøgelser og dokumentation for de forskellige ideforslag og iværksættelse af nationale foranstaltninger for at begrænse den lokale forurening er ikke indeholdt i redegørelsen.

Forhold omkring rapportering og implementering er heller ikke medtaget i redegørelsen, og der er heller ikke vurderet om der finder overlapning af arbejde sted mellem de forskellige konventioner og aftaler.

3 Kort oversigt over miljøtilstanden i Arktis

Der er generelt enighed om at det arktiske havområde og dets dyr og planter er relativt uforurenet i forhold til andre havområder. Størsteparten af den biologiske produktion foregår i de øverste 200 meter, som især er domineret af indstrømmende vand fra Atlanterhavet. Sammen med et bidrag fra Stillehavet udgør det 98% af tilførslerne, mens resten kommer via floder.

Der er to vigtige undtagelser til udsagnet om, at det arktiske havområde er relativt uforurenet. Den første gælder stoffer som på grund af specielle transportforhold og efterfølgende bioakkumulering fra lave værdier i havvand kan nå op på forhøjede værdier i planter og især dyr. Det drejer sig især om POPer og kviksølv, som ofte er langtransporterede fra den nordlige halvkugle.

Den anden type undtagelser er lokale kilder eller kilder som udleder til det arktiske. Det drejer sig især om tilfælde fra den russiske del af det arktiske område. Identifikation af kilder er i mange tilfælde en nødvendig forudsætning for at kunne bekæmpe sådanne forureninger.

Følgende grupper af forurenende stoffer er fundet i sådanne koncentrationer i det arktiske marine miljø, at de kræver en indsats: POPer, tungmetaller, radioaktive stoffer og olie og PAHer.

Der kræves en indsats mod disse typer af stoffer eller stofgrupper, dels fordi de i visse tilfælde er en trussel mod det arktiske dyre- og planteliv, og dels fordi grupper af folk, som får en stor del af deres føde fra marine fødeemner risikere effekter på sundheden. Der er dog enighed om blandt videnskabsfolk, at eventuelle negative påvirkninger fra den traditionelle arktiske kost opvejes af dennes positive elementer.

POPer: Nuværende og tidligere brug af POPer (persistent organic pollutants) på den nordlige halvkugle er hovedkilderne til disse stoffer i det arktiske marine miljø. Der er flere steder nord for Canada, ved Svalbard, Østgrønland og Barents Havet fundet forhøjede niveauer af POPer. Generelt er niveauet af POPer i arktiske marine dyr dog lavere end i sammenlignelige dyrearter fra tempererede egne. Indholdet af PCB og dioxiner/furaner i en række arktiske marine pattedyr og fugle er dog på eller over kendte effekt niveauer. Fordelingen af forureningen i det arktiske miljø peger klart på den betydning, som de langtransporterede komponenter indtager. Der er således behov for en generel indsats mod langtransporterede POPer samt en mere målrettet indsats mod lokale kilder.

Metaller: Tungmetaller indgår naturligt i det marine økosystem, men tilføres desuden ved menneskelig aktiviteter. Det er specielt kviksølv (Hg), men også cadmium (Cd) og bly (Pb) som er et problem i arktiske sammenhænge. Kviksølv transporteres fra de tempererede egne industrialiserede områder med luften eller havstrømme. Generelt er metal niveauerne i arktiske marine områder på baggrundsniveauet når man bevæger sig bort fra lokale kilder. Det gælder dog for cadmium, at niveauerne i marine organismer i store dele af det arktiske område overstiger det globale niveau, mens niveauerne for kviksølv er højt men ikke overstiger det globale niveau. Dette udgør et

problem for de grupper af folk som har et stort indtag af marine fødeemner. I det russiske område er der specielt fundet forhøjet indhold af tungmetaller i lokale områder.

Radioaktive stoffer: Den radioaktive forurening af det arktiske område er lav men nuværende og tidligere aktiviteter indbærer risiko for store fremtidige forureninger. Den nuværende forurening stammer især fra nedfald fra tidligere kernevåbentests og fra europæiske oparbejdningsanlæg. Udledningen fra de sidste er faldet men nylige udslip af Technetium-99 fra Sellafield i UK giver anledning til bekymring. To potentielle fremtidige kilder er dels ulykker på atomreaktorer - ved den daglige drift eller i forbindelse med håndtering af affald, dels udsivning fra affald opbevaret på land eller fra dumpede reaktorer eller affald - det sidste specielt i Kara Havet.

Olie og PAHer: Bortset fra områder med lokale kroniske påvirkninger eller områder påvirket af oliespild er tilførslerne af olie til det arktiske marine miljø lave og der er ikke påvist skader af økologisk betydning. De højeste niveauer findes umiddelbart uden for flodudmundinger. Der sker desuden en vis transport af olie langvejsfra, især med atmosfæren. Forhøjede værdier af PAHer er fundet flere steder i det arktiske marine miljø.

Selv om de arktiske havområder generelt er mindre forurenede i forhold til andre havområder, er fundene af forhøjede koncentrationer af såvel POPer som cadmium og kviksølv en trussel for de befolkningsgrupper, som baserer en stor del af deres kost på marine fødeemner.

4 Oversigt over og beskrivelse af eksisterende internationale aftaler og konventioner

4.1 Internationale havforureningskonventioner

4.1.1 MARPOL Konventionen

Den internationale konvention om forebyggelse af forurening fra skibe af 1973 som ændret ved protokollen af 1978

Formål og tilblivelse

Konventionen er udarbejdet under en international konference om havforurening afholdt i 1973 i FN's Internationale Søfartsorganisation, IMO.

MARPOL 73/78 Konventionen regulerer udtømninger fra skibe af olie (Bilag I), skadelige flydende stoffer, der transporteres i bulk (Bilag II), skadelige stoffer i emballeret form (Bilag III), kloakspildevand (Bilag IV) samt fast affald (Bilag V). De detaljerede regler for disse udtømninger findes i de fem bilag til konventionen.

Geografisk afgrænsning

MARPOL 73/78 Konventionen er en global FN-konvention

Indsatsområder og væsentligste resultater

Gennem MARPOL 73/78 er der etableret ensartede verdensomspændende regler om transport og udtømmning af olie, skadelige flydende stoffer i bulk, skadelige stoffer i emballeret form, kloakspildevand og fast affald.

Reglerne medfører, at udtømmning af olierester fra skibets maskinrum mv. ikke må finde sted mindre end 12 sømil fra nærmeste kyst, og at olietankskibe skal være mindst 50 sømil fra nærmeste kyst, før de må lukke olierester ud fra lasten. I særlige havområder (for eksempel Østersøregionen) er kravene yderligere skærpet. Således må der slet ikke ske udtømmning fra lastsiden bortset fra ren ballastvand, og fra maskinsiden må der kun ske udtømmning af vand med indtil 15 ppm olie.

Konstruktionsmæssigt stilles der for olietankskibe krav om separate ballasttanke samt for visse tankskibe tillige krav om dobbelt bund eller dobbelt skrog.

Konventionen stiller endvidere krav om, at udtømninger foretages gennem godkendte filtrerings- og overvågningssystemer, der skal sikre, at olieindholdet ikke overskrider den fastsatte mængde.

For udtømmning af skadelige flydende stoffer i bulk gælder, at udtømmning af de farligste stoffer først må finde sted, efter at skibets tanke er blevet rensat i havn. Herefter skal skibet blandt andet være mindst 12 sømil fra nærmeste

kyst og på mindst 25 m vand. Kravene til rensning af tankene er strengere jo farligere stoffet er. I de særlige havområder, for eksempel Østersøregionen, bliver der stillet krav om rensning i flere tilfælde end normalt og i nogle tilfælde tillige om en bedre rensning, mens udtømningsbetingelserne er de samme som uden for de særlige havområder.

For de skadelige stoffer i emballeret form er der fastsat bestemmelser for emballering, mærkning, skibsdokumenter, stuvning og begrænsning af mængder i relation til skadelige stoffer, der er marine forurenere.

For toiletspildevand gælder det, at findelt og desinficeret spildevand må udtømmes uden for 4 sømil fra den nærmeste kyst, og hvis spildevandet ikke er behandlet, må det kun udtømmes uden for 12 sømil fra den nærmeste kyst.

Kun spildevand, der er behandlet i et godkendt behandlingsanlæg, er ikke pålagt ovenstående restriktioner i relation til udtømninger.

For udtømning af affald gælder det, at udtømning af plastik og herunder syntetisk tovværk og fiskenet samt affaldsposer af plastik er forbudt. I de særlige havområder er det kun tilladt at udtømme fødevareaffald, og udtømningen skal ske uden for 12 sømil fra den nærmeste kyst.

Med undtagelse af bilaget om kloakspildevand er bilagene trådt i kraft. Det skal bemærkes, at Østersølandene gennem Østersøkommissionen (HELCOM) også har sat bilaget om kloakspildevand i kraft for Østersøregionen.

Bilagene trådte i kraft som følger:

- Bilag I (olie)- 2. oktober 1983,
- Bilag II (skadelige flydende stoffer i bulk)- 6. april 1986,
- Bilag V (fast affald) - 31. december 1988, og
- Bilag III (skadelige stoffer i emballage) - 1. juli 1992.
- Bilag IV er ikke trådt i kraft

I medfør af konventionen kan der, for så vidt angår udtømninger af stoffer under Bilag I, II og V fastsættes strengere regler for udtømninger i de såkaldte "særlige havområder", hvorved forstås havområder, hvor det på baggrund af anerkendte tekniske grunde i relation til områdernes oceanografiske og økologiske beskaffenhed og til den særlige karakter af områdernes skibstrafik er nødvendigt at indføre specielle tvungne metoder til forebyggelse af havforurening fra disse stoffer.

Nuværende og fremtidig strategi

På en konference i 1997 blev der vedtaget et nyt bilag til MARPOL 73/78 om begrænsning af luftforurening fra skibe, som forventes at kunne træde i kraft den 31. december 2002, men hvis betingelserne for ikrafttrædelse på denne dato ikke er opfyldt, skal miljøkomitéen på sit første møde herefter undersøge, hvad der hindrer ikrafttrædelse og derefter tage de nødvendige forholdsregler for at overkomme sådanne hindringer.

Miljøkomitéen arbejder på udarbejdelsen af et nyt bilag til konventionen om udskiftning af ballastvand for at undgå overførslen af skadelige akvatiske organismer og patogener fra en region til en anden. Det forventes, at der kan

indkaldes til en konference herom i slutningen af år 2000.

Ligeledes arbejdes der ihærdigt på en udfasning af tinholdige antibegroningsmalinger og erstatning af disse med behandlingsmalinger - metoder, der ikke er skadelige for havmiljøet. Den endelige udfasning af tinholdige antibegroningsmalinger er indledningsvis sat til år 2010, men flere af IMO's medlemsstater ønsker en kortere udfasningsperiode.

Miljøkomitéen har i de seneste par år intensiveret sit arbejde i relation til udarbejdelsen af strengere krav til etablering af modtagefaciliteter i havne for skibsbaseret affald, idet det har vist sig, at disse faciliteter i stor udstrækning er utilstrækkelige. Disse regler forventes at blive vedtaget i løbet af 1999.

Ideer til fremtidige nordiske initiativer

Som fremtidige mulige indsatsområder for nordiske initiativer kan nævnes:

- hurtig ratifikation af Bilag VI om luftforurening fra skibe,
- udpegning af Arktis som særligt område (special area) vedrørende Bilag I om olie, Bilag II om skadelige flydende stoffer i bulk og Bilag V om affald,
- fremme af arbejdet med udarbejdelse af et nyt bilag om udskiftning af ballastvand,
- fremrykning af tidsfristen for udfasning af tinholdige antibegroningsmalinger,
- ratifikation af bilag IV om kloakspildevand

4.1.2 London Konventionen

Konvention af 29. december 1972 om forhindring af havforurening ved dumpning af affald og andre stoffer.

Formål og tilblivelse

Konventionen, som undertegnedes i London den 29. december 1972, har til formål at forhindre havforurening ved dumpning. I november 1996 blev der vedtaget en protokol, som på en række punkter ajourfører konventionen samt indarbejder tidligere beslutninger.

Geografisk og ennemæssig afgrænsning

Konventionen er global og er tiltrådt af ca. 80 lande. Konventionen omfatter dumpning, herunder klapninger samt afbrænding på havet af kemikalieaffald.

Indre farvande er ikke omfattet.

Kontraherende parter

Protokollen er pr. 18. februar 1999 ratificeret af fem lande heriblandt Danmark. Protokollen træder i kraft, når totalt 26 lande har ratificeret den.

Indsatsområder og væsentligste resultater

Konventionen har gennem årene arbejdet med en lang række problemer. Sammenfattende falder disse i tre grupper:

- regulering af dumpning generelt - herunder detaljerede retningslinier for klapninger
- regulering af havafbrænding af kemikalieaffald
- regulering af og stop for dumpning af lav- og mellemradioaktivt materiale.

I 1993 blev der vedtaget tre større ændringer til konventionen, som nu er indarbejdet i annekserne: stop for dumpning af radioaktivt affald, stop for dumpning af industriaffald, samt stop for afbrænding af flydende kemikalieaffald på havet.

Samtidig blev der igangsat en revision af Londonkonventionen, der i form af en protokol blev vedtaget i efteråret 1996. Der skete herved en tiltrængt modernisering, samtidig med at tidligere resultater blev indbygget i konventionen.

London Konventionen har dannet udgangspunkt for en række regionale havkonventioner, som efterfølgende er blevet etableret rundt om i verden.

Nuværende og fremtidig strategi

Arbejdet i London Konventionen har skiftet karakter fra at være regulerende til at forbyde visse aktiviteter. For de områder, hvor dumpning stadig er tilladt, er der dog behov for solide og detaljerede retningslinier.

Et voksende element i konventionsarbejdet fremover vil være teknologisk og videnskabelig overførsel samt i et vist omfang økonomisk hjælp til tredjelande.

Ideer til fremtidige nordiske initiativer

Som fremtidige mulige indsatsområder for nordiske initiativer kan nævnes:

- globalt regelgrundlag for udledninger og andre miljøpåvirkninger fra offshore-installationer,
- hurtig ratifikation af 1996-protokollen til Londonkonventionen,
- vedtagelse af et globalt forbud mod dumpning af platforme,
- en begrænsning af de kategorier af affaldstyper, der må dumpes,
- udvidelse af konventionen til også at omfatte indre farvande.

4.2 Regionale Konventioner på havmiljøområdet

4.2.1 Helsingfors Konventionen (1974 + 1992)

Konvention om beskyttelse af havmiljøet i Østersøregionen.

Formål og tilblivelse

Konventionen om beskyttelse af havmiljøet i Østersøregionen, Helsingfors Konventionen, blev undertegnet i 1974 og trådte i kraft den 3. maj 1980. Konventionen har til formål at beskytte Østersøen mod alle former for forurening, dvs. mod dumpning og forurening fra landbaserede kilder, skibe, olieplatforme og fly. For at opnå dette mål opfordrer konventionen til tiltag, der skal bekæmpe forskellige kilder til forurening.

I april 1992 blev en ny, revideret konvention undertegnet af Estland, Finland, Letland, Litauen, Polen, Rusland, Sverige, Tyskland, Danmark og EU. Konventionen er endnu ikke trådt i kraft, idet Polen og Rusland mangler at ratificere.

Den nye konvention dækker enmæssigt samme områder som 1974-konventionen, men indeholder en række stramninger og moderniseringer i lyset af udviklingen på miljøbeskyttelsesområdet. Som noget nyt er naturbeskyttelse og biodiversitet inddraget.

Geografisk afgrænsning

Konventionen dækker hele Østersøregionen op til Skagen, inklusive Bælterne og Kattegat. Indre farvande omfattes direkte af 1992-konventionen, ligesom afstrømningsområderne til Østersøen er inddraget, for så vidt angår den landbaserede forurening.

En lang række mellemstatslige og ikke-statslige organisationer har observatørstatus ved HELCOM.

Kontraherende parter

Østersølandene samt EU-kommissionen er kontraherende parter.

Indsatsområder og væsentligste resultater

Østersølandene arbejder løbende på at udvikle og intensivere samarbejdet. Dumpning og afbrænding på havet er totalt forbudt, bortset fra dumpning af optaget havbundsmateriale (klapning). Vedrørende den landbaserede forurening er der i årenes løb vedtaget en række rekommandationer til nedbringelse af forureningen fra industri og landbrug, byspildevand og fra offshore-aktiviteter. På ministermødet i 1988 vedtoges en ministerdeklaration med en målsætning om en 50% reduktion af udledningerne af tungmetaller, persistente organiske stoffer og næringsalte over en 10-årig periode (pr. 1995). Af en implementeringsrapport, som Kommissionen fremlagde på ministermødet i 1998, fremgik imidlertid, at målet ikke er nået for en række stoffer, ligesom svagheder og mangler i datagrundlaget afdækkedes. Der blev vedtaget en række foranstaltninger til imødegåelse af disse problemer, herunder vedtaget en målsætning og strategi vedrørende miljøfarlige stoffer med henblik på reduktion og udfasning af de farligste af disse pr. år 2020.

Som et led i den baltiske strategi for modtagefaciliteter i havne for affald fra skibe er der vedtaget regler om tvungen aflevering af affald i Østersøhavnene samt en række andre foranstaltninger, der skal hindre ulovlig udtømning i havet, herunder "no special fee"-systemet, der indebærer, at skibene ikke skal betale særskilt afgift for aflevering af affald.

Nuværende og fremtidig strategi

I lyset af de politiske og økonomiske forandringer, der er sket i Østersøregionen siden Helsingfors Konventionens vedtagelse i 1970'erne, er der behov for gennemgang af Kommissionens samarbejdsmekanismer og opgaver med henblik på at tilpasse konventionen til fremtidens krav. På ministermødet i 1998 blev der derfor nedsat en revisionsgruppe med dette formål. HELCOM vil fremover fokusere på relativt få kerneområder i forhold til tidligere. Samtidig vil der ske en stærkere styring og prioritering af arbejdet, således at HELCOM bliver i stand til at operere mere fleksibelt og reagere hurtigere og mere hensigtsmæssigt på nye politiske udfordringer.

Ideer til fremtidige nordiske initiativer

Som fremtidige mulige indsatsområder for nordiske initiativer kan nævnes:

- arbejde for at Østersøområdet bliver foregangsregion vedrørende beskyttelse af havmiljøet i Arktis
- arbejde for, at HELCOM fungerer som spydspids i andre miljøfora, således at HELCOMS resultater m.m. kopieres af disse fora.

4.2.2 **Konventionen om beskyttelse af havmiljøet i det Nordøst-Atlantiske område (1992) - Oslo-Paris-Konventionen**

Konventionen til beskyttelse af havmiljøet i det nordøstlige Atlanterhav.

Formål og tilblivelse

De første konventioner til beskyttelse af havmiljøet i det Nordøstatlantiske område, blev undertegnet i 1972 (Oslo Konventionen) og i 1974 (Paris Konventionen) af landene med kyst hertil. I september 1992 blev en ny OSPAR Konvention, der integrerer Oslo- og Paris Konventionerne, undertegnet af de samme lande, men herudover også af EF og af Finland, Luxemburg og Schweiz, der har afstrømningsområder til konventionsområdet. OSPAR Konventionen trådte i kraft i foråret 1998.

Oslo Konventionen havde til formål at forhindre havforurening ved dumpning og havafbrænding. Paris Konventionen havde til formål at beskytte havmiljøet mod forurening fra offshore-aktiviteter og landbaserede kilder. OSPAR Konventionen opretholder disse formål, men inddrager også beskyttelse af marine økosystemer og biologisk diversitet mod menneskelige aktiviteter.

Geografisk og emnemæssig afgrænsning

Konventionen dækker det nordøstatlantiske havområde, inklusive Nordsøen og Kattegat, og tilstødende arktiske farvande. Indre farvande er også omfattet. For at opnå konventionens formål opfordres de kontraherende parter til at tage alle tænkelige skridt rettet mod forskellige menneskelige aktiviteter og kilder til forurening.

Kontraherende parter

Konventionen (OSPAR) har følgende kontraherende parter: Belgien, Danmark, EU, Finland, Frankrig, Irland, Island, Holland, Norge, Luxemburg, Portugal, Spanien, Sverige, Schweiz, Storbritannien og Tyskland.

Indsatsområder og væsentligste resultater

Under de gamle konventioner er der i Paris Konventionen vedtaget en række rekommandationer og beslutninger om begrænsning af udledninger af miljøfarlige stoffer, radioaktive stoffer og olie mv., og et arbejde er sat i gang vedrørende foranstaltninger til begrænsning af forurening med næringssalte. Oslo Konventionen er blevet ændret flere gange, således at indre farvande blev inddraget under konventionsområde, afbrænding på havet reguleret og kun anerkendt som en midlertidig løsning, ligesom et stop for dumpning af industriaffald blev gennemført. Endelig blev der opnået enighed om at fortolke Oslo Konventionen således, at regulering af dumpning - herunder efterladelse - af boreplatforme og skibe var omfattet. Med vedtagelse af den nye OSPAR Konvention i 1992 blev dumpning af radioaktive stoffer omfattet af konventionen og forbudt. På OSPAR-ministermødet i Portugal juli 1998 blev følgende, væsentlige beslutninger truffet:

- Forbud mod dumpning af udtjente boreplatforme

- Ny målsætning og strategi for miljøfarlige stoffer
- Ny målsætning og strategi vedrørende radioaktive stoffer
- Strategi for bekæmpelse af og en fælles procedure for identifikation af eutrofiering
- Et nyt annekst til OSPAR Konventionen om beskyttelse og bevaring af arter og levesteder, samt tilhørende strategi

Nuværende og fremtidig strategi

I de kommende år vil OSPAR Kommissionens arbejde bestå i en udmøntning af de vedtagne strategier i henhold til kommissionens arbejdsprogram. Herudover vil udledninger fra offshore-aktiviteter blive et væsentligt punkt på dagsordenen.

Ideer til fremtidige nordiske initiativer

Som fremtidige mulige indsatsområder for nordiske initiativer kan nævnes:

- en hurtig og restriktiv gennemførelse af de på ministermødet i 1998 truffede beslutninger, herunder udfasning af udledningerne af miljøfarlige stoffer og radioaktive stoffer,
- arbejde med nedbringelsen af udledninger af næringsstoffer,
- en forstærket indsats vedrørende udledninger fra offshore-aktiviteter,
- en udvidelse af konventionens geografiske dækningsområde, således at også USA, Canada og Rusland kan blive medlem heraf.

4.2.3 NMR's Hav og luftgruppe

Formål

Hav- og Luftgruppen skal støtte de nordiske lande med videnskabelig forskning og skabe underlag for fælles aktioner mod forureninger i hav og grænseoverskridende luftforurening som påvirker Norden og dennes nærområder.

Geografisk og emnemæssig afgrænsning

Alle de nordiske lande og selvstyrende områder er medlemmer af gruppen.

Basis for aktiviteterne i relation til havmiljø er følgende:

A International konventionsarbejde

marine konventioner for Østersøen, Nordsøen og Nordatlanten (HELCOM, OSPAR).

B Den Nordiske Miljøstrategi (1996)

situationen i Arktis
forskellige sektorer's miljøproblemer.

C Nordens nærområder

Baltikum, Kolahalvøen mm.

Indsatsområder og væsentligste resultater

Hav og luftgruppe støtter projekter:

- som skaber grundlag for en fælles nordisk dagsorden for det internationale arbejde med hav- og luftområdet
- som genererer en fælles vidensbase omkring tilstand og udvikling af hav- og luftforurening i de nordiske lande og deres nærområder
- som fremmer det nordiske samarbejde med hav- og luftområdet

De typiske projekter er relativ kortsigtede og indeholder ofte ingen eksperimentel arbejde. Ofte indsamles og vurderes tilgængelig viden og anvendes i en fælles nordisk modelleringsindsats eller anden form for evaluering.

De prioriterede forskningsområder er eutrofiering og miljøgifte.

Marine miljø - eutrofiering

Målet med initiativer over 3-4 års sigt er at udarbejde modeller som kan anvendes ved vurderingen af forskellige foranstaltninger som er eller bør iværksættes for at beskytte det marine miljø og for at udarbejde kost-effektive foranstaltnings-strategier analog med de modeller som anvendes i arbejdet med grænseoverskridende luftforurening. Eksempler på prioriterede aktiviteter er:

- Modelling af næringssalt spredning og omsætning i havmiljøet - Nordsøen inklusiv Skagerrak og Nordatlanten, samt Østersøen. Arbejdet inkluderer inddragelse af underlag for modelberegninger (tilførselsdata, valideringsdata, etc) samt delmodeller for omsætning i kystområder og floder.
- Udarbejdning af kritisk belastning som foranstaltningskriterium i det marine miljø.

Miljøgifte

Miljøgifte omfatter persistente organiske stoffer, metaller og antifouling midler. Målet på kort sigt er at styrke det underlag som er nødvendig for at vurdere indvirkningen (risikoer og geografisk spredning) af forskellige stoffer på havmiljøet. Eksempler på projekter er:

- Tilførsel til luft og hav af POP, transport i forskellige medier og økosystemer, modellering
- Konsekvensen af de protokoller som undertegnes
- Atmosfærisk omsætning og spredning af metaller, især kviksølv
- Tilførsel, spredning og effekter af antifouling midler.

De væsentligste resultater er:

- Sammentømring af modelarbejdet og den deraf følgende samarbejde og dialog mellem modelmiljøer i norden.
- Generering af data til internationale konventioner (HELCOM, OSPAR, EU) - sammenhæng mellem indsatsområder og de informationer som efterspørges i konventionerne (Joint Assessment and Monitoring Programme (JAMP)/Baltic Monitoring Programme (BMP)).

Ideer til fremtidige nordiske initiativer

Som fremtidige mulige indsatsområder for nordiske initiativer kan nævnes:

Udbygge gruppens internationale, koordinerende rolle.

4.2.4 Nordsø Konferencerne

Formål og tilblivelse

Den første Nordsøkonference blev afholdt i Bremen i 1983 på vesttysk initiativ. Målet var at give et politisk skub til arbejdet inden for relevante internationale organisationer (bl.a. Oslokonventionen om dumpning, Pariskonventionen om landbaseret forurening og MARPOL konventionen om forurening fra skibe) og at sikre en mere effektiv gennemførelse af de eksisterende internationale beslutninger relateret til havmiljøet i Nordsøen.

Der har været afholdt Nordsøkonferencer i Bremen 1984, London 1987 og Hague 1990, et midtvejsministermøde i 1993 og et videnskabeligt symposium i 1994 om Nordsøens miljøtilstand. I 1995 blev den 4. Nordsøkonference afholdt i Esbjerg i Danmark. I 1997 blev der afholdt et midtvejsministermøde om integration af miljø- og fiskeriforhold. Den næste Nordsøkonference vil blive afholdt af Norge engang i perioden år 2000-2002.

Geografisk og enmæssig afgrænsning

Konferencerne dækker hele Nordsøen samt Skagerrak og Kattegat og omfatter fiskeri, arter og levesteder, landbaseret forurening, offshore aktiviteter og forurening fra skibe.

Deltagende parter

Belgien, Danmark, Frankrig, Holland, Norge, Sverige, Tyskland, Storbritannien og EU-Kommissionen.

Indsatsområder og væsentligste resultater

På hver konference og ministermøde har ministrene indgået en række politiske forpligtelser, med det sigte at beskytte eller forbedre Nordsøens miljø. Beslutningerne fra konferencerne er udtrykt i MinisterdeklARATIONER eller -konklusioner og de har spillet en væsentlig rolle med indflydelse på miljølovgivningen både nationalt og for fremdriften af arbejdet inden for internationale fora .

Esbjergdeklarationen fra 1995 berører en lang række emner så som arter og levesteder, forurening med miljøfarlige stoffer og næringsstoffer, radioaktive stoffer og forurening fra skibe og offshore installationer. Som følge af bekymring for fiskeriets påvirkning af såvel kommercielt betydende fiskearter som andre fiskearter og på økosystemet som helhed blev fiskeriaktiviteter introduceret som et nyt emne.

Redegørelsen fra 1995 - Progress Report - konkluderede, at efter den tredje konference i Hague i 1990 var der sket yderligere og væsentlige fremskridt med en udmøntning af Nordsøkonferencernes politiske initiativer til bindende bestemmelser i international- og EU-lovgivning. Disse nye og omfattende krav har på mange områder grundlæggende ændret opfattelsen af det fremtidige miljøbeskyttelsesarbejde i relation til Nordsøen. Hague-deklarationen var dog ikke implementeret fuldt ud på alle områder og der var på flere områder forsat behov for yderligere indsats.

Generelt har Nordsøkonferencerne betydet, at alle Nordsølandene og EU-kommissionen har accepteret forpligtelsen til anvende forsigtighedsprincippet og forureneren betaler princippet i deres arbejde for at beskytte det marine miljø. Underskrivelsen af den nye OSPAR konvention i 1992 og dens ikrafttræden i 1998 med vedtagelse af målsætninger og arbejdsstrategier for en række emner repræsenterer et betydende fremskridt initieret af Nordsøkonferencens beslutninger og konkret er principperne kommet til udtryk i vedtagelse af EU og OSPAR reguleringer, som vedrører de områder, der omfattes af Nordsødeklarationerne.

Særligt skal nævnes Esbjergdeklarationens målsætning om at forhindre forurening af Nordsøen ved sammenhængende uden ophold, at reducere udledninger, udslip til luften og diffuse bidrag af miljøfarlige stoffer for derved at bevæge sig mod målet om at bringe disse til ophør indenfor én generation (25 år) med det endelige mål at opnå koncentrationer i miljøet nær baggrundsværdierne for naturligt forekommende stoffer og koncentrationer tæt på nul for menneskeskabte syntetiske stoffer.

Denne målsætning er i 1998 vedtaget i både OSPAR og HELCOM (dermed Østersøen) sammen med strategier for hvordan den skal opfyldes og den har også fået indflydelse i det foreliggende forslag til EU direktiv om rammerne for fællesskabets fremtidige vandpolitik.

Som et andet eksempel kan nævnes Esbjergdeklarationens beslutning om ikke at dumpe udtjente offshore platforme. I 1998 vedtog OSPAR at stort set alle udtjente platforme i hele det nordøstatlantiske område skal bringes på land.

Nuværende og fremtidig strategi

Den 5. Nordsøkonference vil blive afholdt af Norge engang i perioden år 2000-2002.

Nordsølandenes miljøministre besluttede med Esbjergdeklarationen, at der jævnligt skulle afholdes møder på embedsmandsplan for at organisere det arbejde, som er nødvendigt for at følge op på beslutningerne fra den fjerde Nordsøkonference. Disse møder kaldes Committee of North Sea Senior Officials (CONSSO).

I CONSSO deltager repræsentanter fra Nordsølandene og EU Kommissionen, og, som også i konferencerne, fra en række IGO'er (bl.a. OSPAR, ICES og IMO) og NGO'er. Møder i CONSSO holdes normalt en gang årligt.

Ideer til fremtidige nordiske initiativer

Som mulige indsatsområder for nordiske initiativer kan nævnes:

- Opfølgning og implementering af vedtagelserne fra den 4. Nordsøkonference.
- Koordineret og målrettet nordisk indsats med henblik på at fremme prioriterede områder på den 5. Nordsøkonference.

4.2.5 **Regional Programme of Action for Protection of the Arctic Marine Environment from Land-based Activities (RPA)**

Formål og tilblivelse

Den globale handlingsplan for beskyttelse af havmiljøet fra landbaserede aktiviteter (GPA) anbefaler, at der udarbejdes såvel regionale som nationale handlingsplaner, og udarbejdelsen af den arktiske RPA er en opfølgning af GPA's anbefaling.

På de arktiske miljøministres møde i Inuvik, Canada i 1996 besluttede ministrene at arbejdsgruppen vedrørende beskyttelse af det arktiske havmiljø (PAME) skulle udarbejde RPA og på Arktisk Råds ministermøde i september 1998 i Iqaluit, Canada fik PAME i opdrag at implementere første fase af RPA samt videreudarbejde næste fase heraf.

Geografisk afgrænsning

De otte arktiske lande (Danmark, Canada, Finland, Island, Norge, Sverige, Rusland og USA) deltager i udarbejdelsen og implementeringen af den arktiske handlingsplan for beskyttelse af havmiljøet fra landbaserede aktiviteter.

Indsatsområder og væsentligste resultater

Implementeringen af RPA sker etapevis i prioriteret rækkefølge.

RPA fokuserer i første fase på foranstaltninger, der reducerer og eller eliminerer forureningen med POP'er, tungmetaller og radionukleider. I første fase er vægten lagt på det internationale samarbejde i relevante miljøfora, såsom UNEP, IMO og Londonkonventionen samt på at få nedbragt den russiske forurening af det arktiske havmiljø. Som et konkret eksempel herpå har Rusland udarbejdet en national handlingsplan for beskyttelse af det arktiske havmiljø fra landbaserede aktiviteter i Rusland (NPA-Arctic).

Nuværende og fremtidig strategi

PAME er på Arktisk Råds ministermøde i september 1998 blevet pålagt at videreudvikle og implementere den regionale handlingsplan samt i samarbejde med Rusland og ACOPS at afholde en "partnership" konference, der skal sikre implementeringen af den russiske nationale handlingsplan.

Ideer til fremtidige nordiske initiativer

Som fremtidige mulige indsatsområder for nordiske initiativer kan nævnes:

- støtte til Ruslands implementering af NPA-Arctic og afholdelse af en partnership-konference,
- udpegning af det arktiske havmiljøområde som et særligt område (special area),
- udarbejdelse af en konvention, der dækker det arktiske havmiljøområde,
- ophør af udledning af skadelige stoffer herunder radionukleider til havmiljøet inden for en generation (25 år),
- stop for dumpning - bortset fra klappning - i Arktis,

- fremsættelse af fællesnordiske initiativer i internationale havmiljøfora, der henleder opmærksomheden på vigtigheden af at beskytte det sårbare arktiske havmiljø.

4.3 **Konventioner, aftaler m.m. af betydning for beskyttelse af havmiljøet**

4.3.1 **Geneve Konventionen, protokoller om VOC, SO₂, NO_x (Konventionen om langtransporteret grænseoverskridende luftforurening af 13. november 1979).**

Formål og tilblivelse

Helsingforsaftalens slutakt i 1975 indeholdt bl.a. et forslag om at afholde europæiske konferencer om samarbejdet vedrørende miljø, energi og transport.

På denne baggrund besluttede de nordiske miljøministre i 1976 at foreslå en europæisk konvention med det sigte at nedbringe luftforureningen specielt af svovlforbindelser. De nordiske lande etablerede en arbejdsgruppe, der i 1978 kunne forelægge FN's Økonomiske Kommission for Europa (ECE) et udkast til en europæisk konvention om nedbringelse af langtrækkende grænseoverskridende luftforurening.

I november måned 1979 underskrev 34 lande samt EF-Kommissionen, konventionen. Samtidig blev der underskrevet en resolution om - indtil konventionen var ratificeret - at implementere konventionen på interim basis, først og fremmest med hensyn til svovlforbindelser.

I 1982 afholdtes en ministerkonference i Stockholm vedrørende forureningen af miljøet. Konferencen var en opfølgning og en intensivning af arbejdet med ECE Konventionen, der på daværende tidspunkt endnu ikke var ratificeret af et tilstrækkeligt antal lande, til at den kunne træde i kraft.

Efter at Østrig som det 24. land havde ratificeret ECE Konventionen, trådte denne i kraft den 16. marts 1983, og det første møde i eksekutivorganet afholdtes i juni samme år. Konventionen er nu ratificeret/tiltrådt af 42 medlemslande og De Europæiske Fællesskaber.

Konventionens indhold

Konventionen er en rammekonvention, der skal udfyldes med mere operative bestemmelser.

Protokollernes indhold

I medfør af konventionens artikel 12 er der nu udarbejdet og underskrevet 7 protokoller, hvoraf de 5 er ratificerede/tiltrådte:

SAMARBEJDSPROGRAMMET EMEP (The Cooperative Programme for Monitoring and Evaluation of the Long-range Transmission of Air Pollutants in Europe) blev etableret i 1977. Protokollen om langtids finansiering af EMEP blev underskrevet i 1984 og trådte i kraft 1988. Den er nu ratificeret af 36 lande samt De Europæiske Fællesskaber.

HELSINGFORS PROTOKOLLEN om reduktion af svovlemissionerne med mindst 30% i perioden 1980-1993 blev underskrevet i 1985. De 21 lande, der ratificerede protokollen, reducerede deres sammenlagte svovlemission med 52% i perioden 1980-1993.

SOFIA PROTOKOLLEN om NO_x-emissioner blev underskrevet i 1988 og er nu ratificeret af 24 lande samt EU. 18 lande har opfyldt protokollens krav om at stabilisere deres NO_x-emissioner i 1994 i forhold til 1987. USA har ligeledes opfyldt stabilitetskravet, men med 1978 som basisår. Nogle af de resterende lande kan i øjeblikket ikke vurderes på grund af mangelfulde data. Herudover har 10 lande underskrevet en deklaration om yderligere reduktion.

GENEVE PROTOKOLLEN om reduktion af VOC-emissioner (flygtige organiske forbindelser) blev underskrevet i 1991 af 21 lande og senere i 1992 af yderligere 2 lande. Protokollen, der trådte i kraft i september 1997 er nu ratificeret af 17 lande. Den forpligter landene til at reducere deres VOC-emissioner med 30%. Baggrunden for denne protokol er først og fremmest, at VOC'er ved tilstedeværelse af sollys og NO_x'er danner ozon, som har skadevirkninger på både menneskelig sundhed og økosystemer.

OSLO PROTOKOLLEN om yderligere reduktion af svovlemissioner blev underskrevet i 1994. Den trådte i kraft august 1998 efter 18 landes ratifikation. Den er baseret på begrebet kritisk belastning og anvendelse af bedst tilgængelig teknologi. Protokollen indeholder som basisforpligtelse emissionslofter fra 30-87% af 1980 SO₂-emissionerne. Målåret er 2000, dog for nogle lande suppleret med måltal for 2005 og 2010. Protokollens langsigtede mål er at nå ned på depositioner, der ikke overskrider kritisk belastning. De ovenfor omtalte emissionslofter svarer til en delmålsætning om at lukke gabet mellem kritisk belastning, der jo varierer fra område til område, og den faktiske deposition i 1990 med 60%.

ÅRHUS PROTOKOLLEN om persistente organiske forbindelser (POP'er) blev underskrevet i juni 1998 af 34 lande. Protokollens formål er at kontrollere, reducere eller eliminere udledninger, emissioner og tab af POP'er til miljøet. For nogle stoffer forbydes produktion og anvendelse. For andre stoffer er der lagt store restriktioner på brugen, medens der for nogle POP'er, der dannes utilsigtet ved forbrændings- og industriprocesser, indføres emissionsbegrænsninger, der relateres til et referenceår. Protokollen omfatter 16 POP'er. I tilknytning til protokollen vedtog 18 lande og De Europæiske Fællesskaber en deklaration, der lægger restriktioner på to yderligere POP'er (kortkædede klorerede paraffiner og pentaklorfenol).

ÅRHUS PROTOKOLLEN om tungmetaller blev underskrevet i juni 1998 af 34 lande. Protokollens formål er at reducere emissionerne fra en række industrielle processer og forbrændingsprocesser (energiproduktion, vejtransport og affaldsforbrænding). Den fastsætter grænseværdier for stationære kilder og retningslinier for anvendelse af bedst tilgængelig teknologi. Herudover indeholder protokollen et krav om udfasning af tilsat bly i benzin samt virkemidler til reduktion af tungmetaller fra visse produkter, såsom f.eks. kviksølv i batterier. I forbindelse med protokollens underskrift blev der fremlagt et forslag til en deklaration med udfasningstidspunktet for tilsat bly i benzin år 2005. Deklarationen blev underskrevet af 32 lande.

Ideer til fremtidige nordiske initiativer

Som fremtidige mulige indsatsområder for nordiske initiativer kan nævnes:

- hurtig ratifikation af POP- og Tungmetalprotokollerne.
- Landene påtager sig at implementere protokollernes regler selv om de endnu ikke er trådt i kraft.
- Underskrivning af deklARATION om yderligere tiltag, fremme og udbygge EMEP programmet
- forbedre beregningsmetoder for tålegrænser.

4.3.2 **International konvention om udfasning og regulering af Persistente organiske forbindelser (POPs)**

Formål og tilblivelse

Forhandlingerne om en ny UNEP kemikaliekonvention, der skal sigte mod at udfase eller regulere 12 navngivne POP'er (persistente organiske forbindelser) blev indledt i sommeren 1998. Det er tanken, at konventionen skal ligge klar til underskrivning i begyndelsen af år 2000.

Konventionen dækker regulering af POP'er fra alle kilder.

På mødet i 1998 blev der nedsat et ekspertpanel, der skal udarbejde kriterier for regulering af yderligere POP'er ud over det såkaldte "beskidte dusin".

Ideer til fremtidige nordiske initiativer

Som fremtidige mulige indsatsområder for nordiske initiativer kan nævnes:

- implementering af konventionens regler, selv om den endnu ikke er færdigudarbejdet og trådt i kraft
- arbejder for, at regulering af yderligere POP'er bliver omfattet af konventionens regler.

4.3.3 Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP)

Formål og tilblivelse

På et ministermøde i Rovaniemi, Finland i 1991 vedtog ministrene den arktiske miljøbeskyttelsesstrategi (AEPS), der udstak rammerne for AMAP. På de arktiske miljøministres møde i Nuuk 1993 blev de konkrete planer for programmet vedtaget og sat i gang.

AMAP omhandler forurening og skal på et videnskabeligt grundlag rådgive regeringerne i de arktiske lande om hvilke tiltag, som er nødvendige for at forbedre tilstanden i det arktiske miljø.

Geografisk afgrænsning

AMAP dækker det arktiske område.

Kontraherende parter

De otte arktiske lande (Canada, Danmark, Finland, Island, Norge, Rusland, Sverige og USA) deltager i AMAP-samarbejdet sammen med organisationer for fire arktiske oprindelige folk og en række observatører fra forskellige lande, internationale organisationer og NGO'er.

Indsatsområder og væsentligste resultater

Hidtil har AMAP prioriteret indsatsen vedrørende sværtnedbrydelige, organiske forbindelser (POPer), tungmetaller og radioaktive stoffer, men programmet har også omfattet miljømæssige og biologiske effekter af klimaændringer samt udtynding af ozonlaget, olieforurening mv.

AMAP gennemfører og koordinerer et omfattende cirkumpolart monitorings- og assessmentprogram for at:

overvåge niveauerne af den menneskeskabte forurening i alle dele af det arktiske miljø, herunder mennesket selv

undersøge effekter af forurening for arktisk dyre- og planteliv og sundhedseffekter for de mennesker, som bor i Arktis

kortlægge forureningens transportveje til Arktis og i Arktis

dokumentere udviklingen i forureningstilstanden i det arktiske miljø

udarbejde statusrapporter om tilstanden i det arktiske miljø og den miljørelaterede sundhedstilstand hos befolkningerne

På de arktiske miljøministres møde i Alta, Norge i 1997 fremlagde AMAP sin første tilstandsrapport om det arktiske miljø. Rapporten dokumenterede blandt andet, at selv om det arktiske miljø som helhed endnu er forholdsvis uberørt af forureningen fra sydligere himmelstrøg, er koncentrationerne af visse POPer, tungmetaller og radionukleider alarmerende høje blandt visse arktiske befolkningsgrupper. Dette skyldes, at relativt små mængder skadelige stoffer, som findes i havet og luften i Arktis opkoncentreres mange tusind gange på deres vej op gennem fødekæden til mennesket. For eksempel er niveauerne af PCB og kviksølv i dele af den grønlandske befolkning blandt de højest målte i verden, fordi en stor del af den

traditionelle kost består af sæler og tandhvaler, som befinder sig meget højt i fødekæden.

På baggrund af AMAPs konklusioner og rekommandationer vedtog ministrene i 1997 i Alta Deklarationen en række foranstaltninger med henblik på at imødekomme situationen.

Nuværende og fremtidig strategi

AMAP har fået i opdrag at fortsætte sine hidtidige aktiviteter og øge aktiviteter, som har til formål at belyse effekter af klimaændringer og øget UV-stråling og effekter af forureningen især i forhold til menneskelig sundhed. AMAP forventes at fremlægge nye tilstandsrapporter i 2002.

Ideer til fremtidige nordiske initiativer

Som fremtidige mulige indsatsområder for nordiske initiativer kan nævnes:

- udarbejdelse af rammerne for en overordnet ACAP strategi
- identifikation af konkrete forureningsbegrænsende projekter, især vedrørende den arktiske del af Rusland

4.3.4 Baltic Agenda 21

Formål og tilblivelse

Initiativet til udarbejdelse af en baltisk Agenda 21 blev taget af statsministrene i Østersøregionen på mødet i Visby i maj 1996. Udenrigsministrene fremmede beslutningen i juni i Kalmar.

Miljøministrene vedtog herefter på et møde i Saltsjöbaden i oktober 1996 en deklARATION, "Saltsjöbaden Deklarationen", som fastsatte retningslinier for det videre arbejde med Baltic Agenda 21- en Agenda 21 for Østersøregionen.

Udenrigsministrene godkendte Baltic Agenda 21 på et møde i Østersørådet (CBSS) den 23. juni 1998 i Nyborg. Agendaen bliver afrapporteret til statsministrene på deres følgende møde.

Formålet med Baltic Agenda 21 er at fremme et regionalt samarbejde med henblik på at forbedre befolkningens leve- og arbejdsvilkår inden for rammerne af bæredygtig udvikling, bæredygtig ressourceudnyttelse og beskyttelse af miljøet. Baltic Agenda 21 komplementerer således de nationale og lokale agenda 21 samt det arbejde, der udføres under for eksempel HELCOM (Helsingforskommissionen) og VASAB (Vision and Strategies around the Baltic Sea 2010, dvs fysisk planlægning i regionen). Baltic Agenda 21 inddrager også relevante EU-aspekter.

Geografisk afgrænsning

Baltic Agenda 21 dækker Østersøområdet.

Kontraherende parter

Østersølandene samt Norge, Island og EU kommissionen deltager i Baltic Agenda 21 samarbejdet.

Indsatsområder og væsentligste resultater

Baltic Agenda 21 skal fremme en sektorintegreret miljøindsats i Østersøregionen. Der deltager derfor 7 sektorer af afgørende økonomisk og miljømæssig betydning: landbrug, industri, energi, skovbrug, fiskeri, trafik og turisme.

Sektorerne har selv ansvaret for implementeringen af Baltic Agenda 21 inden for deres sektor.

Hver sektor har udarbejdet en rapport, der indeholder sektorens mål og scenarier for en bæredygtig udvikling samt en handlingsplan. Sektorrapporterne har dannet basis for udarbejdelsen af det endelige dokument om Baltic Agenda 21.

Et af de vigtige resultater af Baltic 21 er handlingsprogrammet, som består af 30 forskellige aktioner, der skal fremme bæredygtig udvikling i Østersøregionen. Det baserer sig på udvalgte forslag fra de 7 sektorer og på Visions and Strategies Around the Baltic Sea 2010 (VASAB 2010). Programmet er i 3 dele: Fællesaktioner, der vedrører flere sektorer, udvalgte Sektoraktioner, der vedrører sektorspecifikke spørgsmål, og Fysiske Planlægningsaktioner, der vedrører fysiske planlægningsspørgsmål.

Nuværende og fremtidig strategi

Det overordnede mål er at fremme vækst og fællesskab i Østersøområdet baseret på markedsøkonomiske principper og miljømæssig bæredygtighed. Hermed menes en konstant forbedring af befolkningens leve- og arbejdsvilkår inden for rammerne af bæredygtig udvikling, bæredygtig ressourceudnyttelse og beskyttelse af miljøet.

Baltic Agenda 21 kan ses som en overordnet, international paraply til fremme af en bæredygtig udvikling i regionen.

Ideer til fremtidige nordiske initiativer

Som fremtidige mulige indsatsområder for nordiske initiativer kan nævnes:

- udarbejdelse af en Arktisk Agenda 21 (AA21), især med fokus på Grønland, Færøerne, Island, den nordlige del af Skandinavien og Barents.

4.3.5 Det Euro-Arktiske Barentsråd

Formål og tilblivelse

Miljøministrene har ansvaret for miljøsamarbejdet i Barentsregionen. Formålet med miljøsamarbejdet er at nedbringe forureningen i Nordvestrusland.

Geografisk afgrænsning

Barentssamarbejdet dækker Barentsregionen

Kontraherende Parter

De nordiske lande, den russiske føderation samt EU-kommissionen deltager i Barentsrådet.

Indsatsområde og væsentligste resultater

Der er udarbejdet en handlingsplan, der har fem hovedområder: nedbringelse og forebyggelse af radioaktiv forurening, institutionsopbygning og kompetenceudvikling vedrørende miljøområdet, nedbringelse af forurening fra industrien, naturbeskyttelse samt samarbejde mellem de regionale myndigheder.

Der er udpeget en række hot spots i Nordvestrusland, og man arbejder aktivt for at fremme miljøprojekter i disse områder. Nogle af projekterne er iværksat, men i mange tilfælde er det en vanskelig proces, fordi man kræver russisk medfinansiering, som er svært at opnå.

Ideer til fremtidige nordiske initiativer

Som fremtidige mulige indsatsområder for nordiske initiativer kan nævnes:

- fremme af miljøprojekter i hot spots områderne i Nordvestrusland

4.3.6 VVM Konventionen (1990)

ESPOO Konventionen - ECE Konventionen om vurdering af virkninger på miljøet på tværs af landegrænser.

Formål og tilblivelse

FN-ECE konventionen om vurdering af virkninger på miljøet på tværs af landegrænser - Espoo konventionen blev underskrevet den 25. februar 1991 i Espoo, Finland. Konventionen trådte i kraft den 10. september 1997.

Konventionen indeholder bestemmelser for gennemførelse af vurderinger af virkninger på miljøet - VVM-vurderinger - for en række større aktiviteter, hvis aktiviteterne må antages at have en væsentlig skadelig virkning på miljøet på tværs af landegrænser.

En væsentlig del af konventionen foreskriver informationsudveksling, høring og samråd på tværs af landegrænserne om bl.a. forholdsregler til at forhindre, mindske og kontrollere skadelige miljøkonsekvenser. Parterne skal sikre, at der i den endelige beslutning tages skyldigt hensyn til resultatet af miljøkonsekvensvurderingen og bemærkningerne dertil samt resultatet af samrådet.

Under hensyntagen til aktivitetens påvirkning på tværs af landegrænser vil parterne i fællesskab skulle tage stilling til spørgsmålet om evt. overvågning og efteranalyse. Hvis denne skulle vise sig at afdække væsentlige skadelige virkninger, skal partene i samarbejde drøfte foranstaltninger til at nedbringe eller fjerne denne virkning.

Foruden vurdering af miljøkonsekvenser på tværs af landegrænserne ved konkrete projekter indeholder konventionen også bestemmelser om parternes forpligtigelse til at holde opsyn med gennemførelsen af konventionen og gennemføre bilateralt og multilateralt erfaringsudveksling og samarbejde.

Geografisk afgrænsning

Konventionen dækker UN/ECE området

Kontraherende parter

Konventionen er regional og dækker UN/ECE landene

Ideer til nordiske initiativer

- Ratifikation af ESPOO-konventionen

5 Stikordskatalog over ideer til mulige fremtidige nordiske indsatsområder

5.1 Internationale havforureningskonventioner

5.1.1 MARPOL-konventionen

- Ratifikation af bilag VI om luftforurening fra skibe
- Udpegning af Arktis som et særligt område (special area) under MARPOL vedrørende bilag I, bilag II og bilag V
- Udarbejdelse af nyt bilag om udskiftning af ballastvand
- Fremrykning af tidsfristen for udfasning af tinholdige antibegroningsmalinger
- ratifikation af bilag IV om kloakspildevand

5.1.2 Londonkonventionen

- Ratifikation af 1996-protokollen, der reviderer Londonkonventionen
- Begrænsning af de kategorier af affaldstyper, der må dumpes
- Konventionen ændres til at dække indre farvande
- Global konvention eller aftale om udledninger og andre miljøpåvirkninger fra offshoreinstallationer
- Globalt forbud mod dumpning af platforme

5.2 Regionale konventioner på havmiljøområdet

5.2.1 Helsingforskonventionen

- HELCOM som spydspids i andre fora
- Østersøområdet som foregangsregion vedrørende beskyttelse af havmiljøet

5.2.2 OSPARKonventionen

- Hurtig gennemførelse af beslutninger truffet på ministermødet i 1998
- Udfasning af udledninger af miljøfarlige stoffer og radioaktive stoffer
- Nedbringelse af udledninger af næringssalte
- Forstærket indsats vedrørende udledninger fra Offshore-aktiviteter
- Udvidelse af konventionens geografiske område, således at USA, Canada og Rusland kan blive medlem af konventionen

5.2.3 NMR Hav- og Luftgruppe

- Udbygge gruppens internationale, koordinerende rolle.

5.2.4 Nordsøkonferencen

- Opfølgning og implementering af vedtagelserne fra den 4. Nordsøkonference.
- Koordineret og målrettet nordisk indsats med henblik på at fremme prioriterede områder på den 5. Nordsøkonference.

5.2.5 PAMEs RPA (Regional handlingsprogram for beskyttelse af det arktiske miljø fra landbaserede aktiviteter)

- Udarbejdelse af en arktisk havmiljøkonvention
- Stop for udledning af skadelige stoffer - herunder radionukleider - til havmiljøet indenfor en generation (25 år)
- Udpegning af det arktiske havmiljøområde, som et særligt område (special area)
- Stop for dumpning - bortset fra klapning - i Arktis
- Fremsættelse af fællesnordisk initiativer i internationale miljøfora, der henleder opmærksomheden på vigtigheden af at beskytte det sårbare arktiske havmiljø

5.3 Konventioner, aftaler m.m. af betydning for beskyttelse af havmiljøet

5.3.1 Geneve konventionen (LRTAP) og protokoller hertil

- Ratifikation af protokollerne
- Implementere protokollernes regler - selv om protokollerne ikke er trådt i kraft
- Udarbejdelse af nye protokoller

5.3.2 Popkonventionen (International konvention om udfasning og regulering af persistente organiske forbindelser)

- Deltage aktivt i udformningen af konventionen
- Implementere konventionens regler - selv om konventionen ikke er færdigudarbejdet og trådt i kraft
- Foreslå yderligere POP'er, der skal omfattes af konventionens regler

5.3.3 AMAP - Arctic Monitoring and Assessment Programme

- Udarbejde rammerne for en ACAP overordnet strategi
- Identifikation af konkrete forureningsbegrænsende projekter, især vedrørende den arktiske del af Rusland

5.3.4 Baltic Agenda 21

- Udarbejdelse af en Arktisk Agenda 21 på baggrund af Baltisk Agenda 21

5.3.5 **Det Euro-Arktiske Barentsråd**

- Fremme udarbejdelsen af miljøprojekter i Nordvestrusland

5.3.6 **VVM Konventionen (ESPOO)**

- Ratifikation af ESPOO konventionen

Bilag A

